

ПАНЕЛЬ II
ІСТОРІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОСВІТУ І НАУКУ В УКРАЇНІ ТА
КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

А.А. Булда
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та психології
вищої школи
НПУ імені М.П. Драгоманова
(м.Київ)

МЕТОДИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІОГРАМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Освітньо-професійна підготовка фахівців ступеня магістр в галузі знань науки про педагогіку вищої школи передбачає засвоєння і розуміння студентами основних положень, принципів організації навчально-виховного процесу, практичне опанування основними домінантами, формами, методами, прийомами організації освітньо-наукового процесу у педагогічному закладі вищої освіти.

Зазначені аспекти реалізуються в процесі методичної та практичної підготовки майбутніх магістрів-педагогів до виконання ролі викладача у вищій школі. Навчальна дисципліна «Методика викладання та проектування освітнього процесу у вищій школі» і має на меті сформувати у студентів систему знань про класичні і сучасні технології вивчення навчальних дисциплін у вищій школі.

Перспективним шляхом організації процесу навчання на основі широкого використання ІКТ у ВНЗ стає поєднання педагогічних технологій: традиційного, дистанційного, електронного, мобільного навчання. Процес, за якого традиційні технології поєднуються з інноваційними технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання, називають «змішаним навчанням». Змішане навчання як інструмент модернізації сучасної освіти на практиці представляється в створенні нових педагогічних методик, що ґрунтовані на інтеграції традиційних підходів організації навчального процесу, де здійснюється передача знань, та технології електронного навчання.

Реалізуючи міжпредметні зв'язки в процесі викладання методики магістри засвоюють основні підходи до розробки науково-методичних матеріалів для планування, організації та проведення навчального процесу, оволодіння головними аспектами інноваційних процесів у вищій школі.

Таким чином «змішане навчання» являє собою цілеспрямований процес взаємодії суб'єктів навчання, в якому поєднані традиційна та дистанційна моделі навчання, відбувається в аудиторії та поза її межами, у синхронному та асинхронному режимах, базується на широкому використанні ІКТ. Завдяки тому, що у вітчизняній системі освіти дистанційне навчання визнане на державному рівні.

У цьому аспекті варто взяти до уваги, що в змішаному навчанні головне правильно та ефективно розподілити на онлайн або оффлайн (в аудиторії) навчальний матеріал для вивчення, виконання практичних занять, контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів, систему допомоги з боку викладача тощо. Метою змішаного навчання є об'єднання переваг традиційного та дистанційного навчання із застосуванням можливостей ІКТ, де студенти і викладачі зможуть в зручних для себе обставинах здійснювати процес учіння та навчання; викладач пояснює навчальний матеріал і зупиняється на важких моментах на занятті в аудиторії, інше студенти вивчають самостійно; проводяться як очні, так і онлайн консультації; студенти в аудиторії приділяють більше часу відпрацюванню практичних навичок тощо.

Знайомлячись в курсі методики з основними сучасними дидактичними принципами, законами і закономірностями навчально-виховного процесу у вищій школі магістри аналізують сучасну структуру вищої освіти в Україні, законодавчі та нормативні акти, які регламентують і регулюють освітній процес у вищій школі.

Використовуючи знання з педагогіки та психології вищої школи, освітньої політики, історії педагогіки, філософії освіти студенти засвоюють філософські педагогічні, психологічні та дидактичні основи освітнього процесу у вищій школі, як базові компоненти, які трансформуються в конкретну методику.

Запроваджуючи змішану і дистанційну форми навчання студенти самостійно можуть отримувати нові знання за допомогою електронних ресурсів у зручний для себе час, а на заняттях у спілкуванні з викладачем та одногрупниками практикуватися в нових вміннях; студенти навчаються в зручний для себе час та місці (гнучкість та доступність); дозволяє врівноважити базові та супутні знання студентів за рахунок самостійного вивчення пропонованих викладачем теоретичних матеріалів та виконання додаткових завдань, тобто відбувається процес організації самостійної когнітивної діяльності студентів; різноманітність у виборі форм організації навчання; організація групової навчальної діяльності: спільна робота над проектами, проведення дискусій, семінарів, організованих у вигляді електронних телеконференцій, форумів, відбувається процес розвитку навичок онлайн-спілкування; стимулює вироблення у студентів навичок самоосвіти (формує відповідальне ставлення до навчання, планування часу, обирання темпу засвоєння навчального матеріалу тощо); урахує індивідуальні особливості студентів у сприйманні та переробці навчального матеріалу; розширює коло студентів (збагачення можливостей заочного навчання й екстернату, залучення іноземних студентів, можливість навчання людей з обмеженими можливостями); використання сучасних програмних і технічних засобів, що робить навчання більш ефективним; використання нових інструментів та методів навчання, побудова нових моделей навчання; дозволяє більш повно використовувати потенціал навчального матеріалу; підзвітність та прозорість результатів навчальної діяльності студентів (всі етапи навчально-пізнавальної діяльності студентів і оцінки їх результатів відображені на електронних носіях і доступні всім учасникам навчального процесу); значно скорочуються витрати на організацію освітнього процесу [1].

Сформованість основних педагогічних понять, уявлень, закономірностей навчального процесу забезпечує успішне набуття предметних умінь та навичок проектування реалізації різних форм навчальних занять, вибирати різні види інноваційних методів та прийомів. Важливим завданням курсу методики для студентів-магістрів є освоєння ними технологій організації самостійної індивідуальної роботи студентів реалізації компонентів дистанційного навчання, оскільки ці тенденції в навчальному процесі вищої школи на сьогодні є надзвичайно актуальними.

Викладання курсу методики має на меті сформувати у студентів вміння оцінювати рівень знань, їх навчальних досягнень, володіння технологією, використання 100бальної системи в процесі запровадження змішаної технології навчання. При цьому слід виділити ряд характерних особливостей змішаного навчання при вивченні методики. Це зміна ролі викладача і студента у навчальному процесі. Викладач в структурі змішаного навчання виконує декілька взаємопов'язаних ролей. Сама основна – роль інструктора для студентів при виборі траєкторії навчання та інструктора при вивченні навчального матеріалу. Організаційна роль передбачає, що викладач залишається ключовою фігурою навчального процесу, але його діяльність пов'язана з виконанням децю інших функцій: від передачі навчальних матеріалів він переходить до ролі організатора навчального процесу. Організація самостійної когнітивної діяльності студентів.

Основу навчального процесу при змішаному навчанні складає цілеспрямована, інтенсивна і контрольована самостійна робота студента. Він може навчатися в зручному для себе місці, по індивідуальному узгодженому з викладачем розкладу, комплексно

використовуючи спеціальні засоби навчання і узгоджену можливість контакту з викладачем. Таким чином навчання сфокусоване на студенті, якому допомагають навчатися. Змішане навчання стимулює відпрацювання навиків самостійного вивчення матеріалу, сприяє розвитку відповідального відношення до навчання, мотивації, плануванні часу, особистої активності в пошуку інформації та її аналізу; Організація індивідуальної підтримки навчальної діяльності кожного студента викладачем, як на основі використання он-лайн спілкування, за допомогою отримання зворотного зв'язку від викладача до студента, так і за допомогою набуття знань на традиційних аудиторних заняттях; Організація групової навчальної діяльності, включаючи спільну роботу над проектами, проведення дискусій, семінарів, організованих у вигляді телеконференцій, форумів. Гнучкий підхід до навчання. Змішане навчання передбачає гнучкість програми, що дозволяє студенту вибрати цікавий для нього модуль, зручний темп, час і місце для навчання, самостійно контролює об'єм та швидкість вивчення матеріалу. На початковому етапі навчання для студентів характерний різний рівень знань, а змішане навчання дозволяє скоректувати його. Існування дистанційної складової допомагає познайомитися з новим матеріалом ще до аудиторного заняття, попрактикуватися, повторити матеріал після занять. Змішана форма навчання дисципліни ефективно організовує самостійну роботу студентів.

Ключовою характеристикою сучасного змішаного навчально-виховного процесу у вищій школі стає не тільки передача знань, умінь та методик, але і формування морально-етичних якостей, творчих компетентностей, готовності до навчання протягом життя. Компетентнісний підхід передбачає набуття освітою студентоцентричного спрямування, перехід від предметної диференціації до міждисциплінарної інтеграції. Дана модель випускника вищої школи з одного боку охоплює кваліфікацію, що пов'язує його з майбутньою діяльністю з предметами та об'єктами праці, а з іншого- відображає міждисциплінарні вимоги до результатів освітнього процесу.

Відповідно освітньо-професійної програми курс «Методика викладання та проектування освітнього процесу у вищій школі» забезпечує формування таких основних компетентностей: 1 група (загально-професійні) методологічна, навчально-методична, дослідницька, психолого-методична, інформаційна, комунікативна, управлінська і безпекова; 2 група (професійно-посадові) предметна, організаційно-правова, проектно-конструктивна і контрольньо-оцінювальна.

Зміст навчальної дисципліни розподіляється за трьома модулями і на вивчення методики відводиться три кредити ЕКТС в обсязі 90годин. Особливістю методичної підготовки студентів магістрів є те,що їх діяльність оптимально поєднує як теоретично так і практично роботу. Спираючись на міждисциплінарні зв'язки з курсами педагогіки та психології вищої школи освітньої політики, філософії освіти та інших предметів, студенти усвідомлюють, що методика викладання це прикладна дидактика, яка конкретно проектує і реалізує технологію навчання. Тому не випадково зміст першого модуля визначений в такій редакції: «Методика викладання у вищій школі» як структурна складова курсу «Педагогіка вищої школи». І це вже не загальні постулати педагогічної науки, а конкретні категорії, форми, методи навчання стосовно конкретної дисципліни. Так для магістрів історії- це історія України, магістрів іноземної мови- відповідно англійська, німецька, іспанська, для фізиків, математиків, географів відповідно їх профільні дисципліни. Студенти в процесі реалізації змішаного навчання опрацьовують конкретні нормативні документи МОН України, які визначають правову базу організації навчального процесу, методики розробки відповідної документації. На практичних заняттях, при виконанні індивідуальних завдань, майбутні викладачі представляють, захищають свої проекти робочих програм, планів семінарських занять для системи дистанційної освіти, тощо. Так студенти магістри, які будуть викладати педагогічні дисципліни розробляють відповідні індивідуальні зразки тьюторських завдань, наприклад, аналізуючи сутність Болонського процесу студенти вказують на основні напрямки реформування системи вищої освіти в

України, відповідно до вимог Болонської декларації, вказують на позитивні і негативні фактори його реалізації в Україні, обговорюють проблему автономізації університетської освіти.

Другий модуль «Освітні проекти і особливості їх організації і реалізації в освітньому просторі» репрезентує діяльність педагога новатора на розробку і реалізацію у навчальному процесі творчих, нестандартних рішень навчального, виховного, розвивального характеру. Це своєрідний науково-практичний проект розв'язання локальних проблем пов'язаних з навчанням, розвитком пізнавального інтересу, підвищенням ефективності співпраці «Викладач-студент» з позитивним кінцевим результатом. Кожен викладач у вищій школі має свою тему наукового дослідження, яка має експериментальний характер і спрямована на удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців. Концепція цього дослідження передбачає визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, безпосередню методичку дослідження, наукову гіпотезу, ступінь новизни і практичну значущість результатів даного проекту.

Відповідні теми чи проекти, які проводить викладач дослідник є сучасною ознакою професійного зростання педагога. Важливим фактором успішності проектно-наукової діяльності є обмін результатами дослідження на семінарах, конференціях, інших формах наукової комунікації. Готуючи майбутніх педагогів до такого виду діяльності викладачі залучають їх до розв'язання творчих занять, обґрунтування відповідних проектів.

Студенти отримують завдання до тьюторських методик:

- розробити науково-методичне обґрунтування і забезпечення такої форми заняття як лабораторна робота
- охарактеризуйте методи інноваційного навчання (зробіть порівняльну таблицю)
- визначте основні параметри професіограми сучасного викладача;
- педагогічна майстерність і творчість викладача – це талант чи набуті компоненти професійної підготовки.

Одним із важливих освітніх проектів в умовах реалізації змішаного навчання є проект «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті», мета якого дослідити та визначити оптимальні умови, які забезпечують постійний розвиток студентів, при здійсненні педагогічної технології тьюторства, адаптованої до умов та можливостей вищої школи. Важливим завданням цього проекту є аналіз психолого-педагогічних досліджень, щодо даної проблеми та ролі тьюторської практики.

Третій модуль «Сучасні технології, методи і методики навчання у вищій школі» вирішує завдання як на теоретичному, а в більшості на практичному рівні, сформулювати у магістрів чітке бачення і реальне уміння стати професіоналом у своїй галузі. Розкриваючи концептуальні основи проектування навчально-професійного процесу у вищій школі, майбутні магістри визначають стратегію, принципи, структуру та етапи реалізації даного проекту. Центральним питанням є питання сутності методів, їх класифікації, сучасні вимоги до методів навчання і методів викладання. Важливим питанням є питання класифікації методів навчання. В процесі самостійної роботи студенти пізнають сутність методів стимулювання і мотивації в навчальному процесі, контролю і самоконтролю в освітній діяльності, методів навчання і викладання. Особливу роль в системі методів навчання у вищій школі є обґрунтування і характеристика методів наукового дослідження. Так в процесі підготовки магістерських робіт студенти пізнають наукову лабораторію, що сприяє їх професійному зростанню. Розкриваючи сутність модульного, проблемного навчання, групових і індивідуальних форм роботи студенти усвідомлюють на скільки широкі можливості розробки методичних технологій.

Методична підготовка студентів магістрів тісно пов'язана з характеристикою основних форм навчання у вищій школі, опанування ними основних принципів, лекційно-семінарської, індивідуальної, самостійної, дистанційної та практичної форм професійного становлення майбутніх педагогів. Визначаючи пріоритетні напрямки організації

методичної підготовки студентів, важливо акцентувати увагу на логічне поєднання як класичних так і сучасних форм організації в університетах. Самостійна індивідуально робота майбутніх фахівців, в умовах дистанційного навчання, науково-дослідницької діяльності забезпечує реалізацію основним елементів, професіограми педагога. Лекційні, семінарські, практичні заняття в поєднанні з інноваційними технологіями забезпечують ефективну підготовку магістрів до педагогічної діяльності. В цьому контексті важливо акцентувати увагу студентів на основи їх практичної підготовки, формування умінь організації контролю за результатами освітньої діяльності, таких як поточна і тематична перевірка, проведення колоквиумів, заліків, іспитів, модульного і тестового контролю.

Методична підготовка майбутніх педагогів пов'язана з опануванням ними такого поняття як «засоби навчання». Характеризуючи зміст сучасних підручників, посібників, друкованих дидактичних матеріалів студенти усвідомлюють важливість даного виду засобу навчання і розуміють необхідність їх поєднання з сучасними електронними засобами. Сучасна комп'ютерна підтримка, створення інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення дисципліни, використання технологій дистанційного та змішаного навчання потребують методичної підготовки студентів до їх ефективного застосування. В системі методичної підготовки майбутніх педагогів важливого значення набуває розвиток педагогічної творчості і їх професійної майстерності. Відповідна система практичних занять, використання індивідуальних вправ, запровадження тренінгових методик, а потім їх практичне застосування під час педагогічної практики, забезпечує успішне вирішення цього питання.

З метою формування методологічної культури магістрів щодо здійснення педагогічного дослідження та забезпечення поглибленої теоретичної та методичної підготовки магістрів до написання науково-дослідницьких робіт з урахуванням сучасних вимог до рівня і якості наукових досліджень необхідно проводити наукові гуртки, студії, проблемні групи з актуальних проблем педагогічних досліджень. Науково-дослідницька робота є складовою професійної підготовки майбутніх магістрів. Її організація розглядається як сукупність цілеспрямованих процесуальних дій суб'єктів (викладачів, студентів тощо) у навчальний та позанавчальний час згідно з технологіями, які забезпечують реалізацію особистісно орієнтованої моделі взаємодії з метою формування у майбутнього магістра необхідних компетенцій. Управління науково-дослідною роботою студентів включає: технологію власне організації та керівництва діяльності студентів, технологію відбору та структурування змісту (технологію проектування завдань), технологію контролю ефективності її організації та результативності виконання завдань. Проведення засідань, наукових студій, гуртків з актуальних питань педагогічних досліджень спрямовуються на індивідуальні запити магістрів щодо написання магістерської роботи за обраною проблематикою. Така роботи сприяє формуванню у студентів наукового світогляду, методологічної культури; оволодінню методикою проведення наукового дослідження з педагогіки; прищепленню студентам умінь та навичок науково-дослідницької діяльності; розширенню наукової ерудиції майбутнього фахівця-педагога вищої школи; формуванню вмінь працювати з науковими джерелами, інформаційними системами, оформляти та презентувати результати наукових розвідок; розвитку творчих якостей особистості, здатності до інноваційної діяльності.

Таким чином методична складова в системі професійної підготовки магістрів педагогіки є досить важливою і необхідною умовою їх становлення як вчителя, викладача та вихователя. Цей процес досить складний і індивідуальний для кожного студента. Але професійна спрямованість, мотивація, бажання опанувати ази своєї професії, кваліфікована методична підготовка дає підстави розраховувати на позитивний результат, як фахівця високої кваліфікації конкурентно- спроможного працівника.

Отже, визначені нами основні аспекти методичної підготовки магістрів і є основними компонентами професіограми викладача вищої школи - як системи особистісно-ділових

рис, суспільно-політичних, психолого-педагогічних й спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для виконання викладачем його професійних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коротун О.В. Методологічні основи змішаного навчання в умовах вищої освіти Інформаційні технології в освіті, 2016. № 3 (28) (С.120).
2. Навчально-методичний комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань освіта спеціальності 011 науки про освіту (Педагогіка вищої школи) за ред. М.М.Дем'яненко. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – Ч.І.-195 с.
3. Мороз О.Г. Навчальний процес у вищій школі. – Київ, 2001.

Р. О. Воробей
здобувач ступеня вищої освіти магістра
факультету політології та права
НПУ імені М.П. Драгоманова
(м. Київ)

ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Утвердження України як суверенної і незалежної держави відповідно до статті 1 Конституції України, значною, якщо не вирішальною, мірою залежить від забезпечення її національної безпеки. Для українського суспільства питання забезпечення національної безпеки стоять особливо актуально, що пояснюється наявністю таких проблем як: гібридна війна Російської Федерації проти України; існування перманентної економічної кризи; порушення прав і свобод людини та громадянина в Україні та за її межами; зростання рівня злочинності та корупції; поширення загрози тероризму, неконтрольованого розповсюдження зброї та наркотиків; загрозливий стан довкілля; значне ускладнення демографічної ситуації тощо.

На сьогодні перед Україною постала реальна перспектива залишитися практично «сам на сам» перед низкою загроз національній безпеці, обумовлених фінансово-економічною кризою, кліматичними змінами, браком енергоресурсів, дефіцитом безпеки і стабільності у регіональному та глобальному вимірах. У сучасному світі актуальність цих викликів і загроз для нашої держави зростає, що вимагає від неї створення ефективних механізмів боротьби та протидії, зокрема, невідкладного реформування інститутів національного сектору безпеки і оборони.

Таким чином, необхідною передумовою належного захисту національних інтересів та протидії зазначеним загрозам є створення та ефективне функціонування системи забезпечення національної безпеки України. У цій системі значна роль належить сектору безпеки і оборони, який складається: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [1].